

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, την 1η Σεπτεμβρίου 2020, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Πρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος Μαρία Αθανασοπούλου και Ασημίνα Σαντοριναίου, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Κωνσταντίνα Ζώη, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομματή, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου, Βασιλική Πέππα και Γρηγόριος Βαλληνδράς, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να αποφασίσει σχετικά με τη με ΑΒΔ .../4.8.2020 προσφυγή του Δήμου ..., που εδρεύει στ... ..., οδός ... ..., εκπροσωπείται νόμιμα και παραστάθηκε δια του πληρεξουσίου δικηγόρου του Αναστασίου-Ευγένιου Χριστοφιλόπουλου (ΑΜ ΔΣΑ 24563).

Με την ανωτέρω προσφυγή ζητείται η αναθεώρηση της 1348/2020 απόφασης του VI Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου για λόγους ενότητας της νομολογίας (άρθρα 326 παρ. 4 και 329 παρ. 4 του ν. 4700/2020 – φ. 127 Α').

Η κρινόμενη προσφυγή εισήχθη ενώπιον της Μείζονος Σύνοψης της Ολομέλειας με την 5/2020 πράξη του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Υπέρ του προσφεύγοντος και κατά του κύρους της προσβαλλόμενης απόφασης παρεμβαίνει η ένωση εταιρειών «... ΑΕ – ... ΕΠΕ – ... ΑΕ», που εκπροσωπείται νόμιμα, καθώς και οι εταιρείες μέλη αυτής: α) η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «... Ανώνυμη Εταιρεία» και το διακριτικό τίτλο «... ΑΕ», που εδρεύει στ... ..., οδός ... ... και ... και εκπροσωπείται νόμιμα, β) η εταιρεία με την επωνυμία «... Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης» και το διακριτικό τίτλο «... ΕΠΕ», που εδρεύει στ... ..., οδός ... ... και εκπροσωπείται νόμιμα και γ) η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία

«... Ανώνυμη Εταιρεία» και το διακριτικό τίτλο «... ΑΕ», που εδρεύει στ...
 ..., οδός ... .. και εκπροσωπείται νόμιμα, οι οποίες παραστάθηκαν δια του
 πληρεξουσίου δικηγόρου τους Απόστολου Νταντάμη (ΑΜ ΔΣΑ 22322) και
 κατέθεσαν την από 31.8.2020 έγγραφη παρέμβαση.

Το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο εκπροσωπείται νομίμως από τον
 Υπουργό Οικονομικών, παραστάθηκε δια του Νομικού Συμβούλου του
 Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του προσφεύγοντος, ο οποίος ζήτησε την
 παραδοχή της προσφυγής.

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της παρεμβαίνουσας ένωσης εταιρειών, ο
 οποίος ζήτησε την παραδοχή της προσφυγής και της υπέρ αυτής
 ασκηθείσας παρέμβασης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την
 παραδοχή της προσφυγής.

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος
 πρότεινε την απόρριψη της προσφυγής.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη,
 με παρόντες τους Δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης,
 εκτός από τους Αντιπροέδρους Κωνσταντίνο Κωστόπουλο και Μαρία
 Αθανασοπούλου και τους Συμβούλους Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα
 και Δέσποινα Τζούμα που είχαν κώλυμα (άρθρα 293 παρ. 3 και 336 παρ. 1
 του ν. 4700/2020).

**Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Αγγελικής Μυλωνά και
 Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
 Σκέφθηκε κατά τον νόμο**

1. Για την άσκηση της κρινόμενης προσφυγής αναθεώρησης δεν
 απαιτείται η καταβολή παραβόλου (άρθρα 336 και 308 παρ. 3 του
 ν. 4700/2020).

2. Με την κρινόμενη προσφυγή ζητείται η αναθεώρηση της 1348/2020
 απόφασης του VI Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την οποία
 απορρίφθηκε αίτηση του προσφεύγοντος Δήμου για ανάκληση της
 195/2020 πράξης του Ζ' Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Με την
 τελευταία αυτή πράξη κρίθηκε ότι κωλύεται η υπογραφή του σχεδίου
 σύμβασης μεταξύ του προσφεύγοντος Δήμου ... και της ένωσης εταιρειών
 «... ΑΕ – ... ΕΠΕ – ... ΑΕ», με αντικείμενο την ανάθεση της μελέτης
 «Οριοθέτηση – διευθέτηση ρεμάτων και προσαρμογή ρυμοτομικού σχεδίου
 σε περιοχές του Δήμου ...», προεκτιμώμενης αξίας 1.036.919,35 ευρώ,
 συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ.

3. Η κρινόμενη προσφυγή έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και κατά τα λοιπά νομοτύπως, συνεπώς είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί ως προς την ουσιαστική βασιμότητά της.

4. Με προφανές έννομο συμφέρον ως αντισυμβαλλόμενη στην ως άνω σύμβαση και εν γένει παραδεκτώς παρεμβαίνει, υπέρ του προσφεύγοντος και κατά του κύρους της προσβαλλόμενης απόφασης, η ως άνω ένωση εταιρειών, η οποία είχε παρέμβει στη διαδικασία ενώπιον του VI Τμήματος.

5. Οι λόγοι της προσφυγής αναπτύσσονται, με τα από 31.8.2020 και 7.9.2020, νομίμως κατατεθέντα υπομνήματα.

6. Με την προσβαλλόμενη απόφαση εντοπίστηκαν οι εξής, διακωλυτικές της υπογραφής της ελεγχόμενης σύμβασης, πλημμέλειες: (α) Συνιστά δυσανάλογο περιορισμό της δυνατότητας συμμετοχής των ενώσεων προσώπων στον διαγωνισμό η πρόβλεψη της διακήρυξης ότι ένα τουλάχιστον μέλος των ενώσεων προσώπων ανά κατηγορία μελέτης πρέπει να διαθέτει σε ισχύ ασφαλιστική κάλυψη με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση μεγαλύτερο από 800.000 ευρώ. (β) Κατά την αξιολόγηση της τεχνικής προσφοράς της παρεμβαίνουσας ένωσης προσώπων βαθμολογήθηκαν επιμέρους κριτήρια που δεν προβλέπονταν στη διακήρυξη. (γ) Από τα υποβληθέντα κατά τον διαγωνισμό δικαιολογητικά κατακύρωσης της παρεμβαίνουσας ένωσης προσώπων δεν αποδείχθηκε ότι αυτή διαθέτει την απαιτούμενη από το άρθρο 19.3.B. της διακήρυξης εμπειρία στις κατηγορίες μελετών που αναφέρονται στο άρθρο αυτό.

Ως προς την πρώτη πλημμέλεια:

7. Στον ν. 4412/2016 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)» (φ. 147 Α'), ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: (i) Στο άρθρο 18: «1. Οι αναθέτουσες αρχές αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, της ελευθερίας του ανταγωνισμού (...) Ο σχεδιασμός των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων δεν γίνεται με σκοπό (...) τον τεχνητό περιορισμό του ανταγωνισμού. Ο ανταγωνισμός θεωρείται ότι περιορίζεται τεχνητά όταν οι διαδικασίες σύναψης συμβάσεων έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την αδικαιολόγητα ευνοϊκή ή δυσμενή μεταχείριση ορισμένων οικονομικών φορέων. (...)». (ii) Στο άρθρο 19: «1. (...) 2. Στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων μπορούν να συμμετέχουν ενώσεις οικονομικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών συμπράξεων. Οι αναθέτουσες

αρχές δεν απαιτούν από τις εν λόγω ενώσεις να περιβληθούν συγκεκριμένη νομική μορφή για την υποβολή προσφοράς ή την αίτηση συμμετοχής. Όπου κρίνεται αναγκαίο, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να διευκρινίζουν στα έγγραφα της σύμβασης τον τρόπο με τον οποίο οι ενώσεις οικονομικών φορέων θα πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας ή τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας κατά τα άρθρα 75, 76 και 77 εφόσον αυτό δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους και είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας. Ειδικά, στις διαδικασίες σύναψης σύμβασης μελετών ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, η πλήρωση των απαιτήσεων της παρ. 2 του άρθρου 75, καθώς και του άρθρου 77 πρέπει να ικανοποιείται από όλα τα μέλη της ένωσης. Η πλήρωση των απαιτήσεων των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 75, αρκεί να ικανοποιείται από ένα εκ των μελών της ένωσης (...). Όροι που αφορούν την εκτέλεση της σύμβασης από ενώσεις οικονομικών φορέων, διαφορετικοί από εκείνους που επιβάλλονται σε μεμονωμένους συμμετέχοντες, πρέπει επίσης να δικαιολογούνται από αντικειμενικούς λόγους και να είναι σύμφωνοι με την αρχή της αναλογικότητας (...).

(iii) Στο άρθρο 71: «Οι συμβάσεις ανατίθενται βάσει των κριτηρίων που καθορίζονται στα άρθρα 86 έως 89 εφόσον η αναθέτουσα αρχή έχει επαληθεύσει, σύμφωνα με τα άρθρα 79 έως και 81, ότι πληρούνται όλες οι κατωτέρω προϋποθέσεις: α) η προσφορά συνάδει με τις απαιτήσεις, τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια που προβλέπονται στην προκήρυξη σύμβασης (...), β) η προσφορά προέρχεται από προσφέροντα ο οποίοςς (...) πληροί τα κριτήρια επιλογής που καθορίζονται από την αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με τα άρθρα 75 έως 77, (...)». (iv) Στο άρθρο 75: «1. Τα κριτήρια επιλογής μπορεί να αφορούν: α) την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, β) την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια, γ) την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να επιβάλλουν στους οικονομικούς φορείς ως απαιτήσεις συμμετοχής μόνο τα κριτήρια που αναφέρονται στις παραγράφους 2, 3 και 4. Οι αναθέτουσες αρχές περιορίζουν τις όποιες απαιτήσεις συμμετοχής σε εκείνες που είναι απαραίτητες ώστε να διασφαλίζεται ότι ο υποψήφιος ή ο προσφέρων διαθέτει τις εκ του νόμου απαιτούμενες προϋποθέσεις, τις χρηματοοικονομικές δυνατότητες, καθώς και τις τεχνικές και επαγγελματικές ικανότητες για την εκτέλεση της υπό ανάθεση σύμβασης. Όλες οι απαιτήσεις σχετίζονται και είναι ανάλογες με το αντικείμενο της σύμβασης. 2. (...) 3. Όσον αφορά την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να επιβάλλουν απαιτήσεις που να διασφαλίζουν ότι οι οικονομικοί φορείς διαθέτουν την αναγκαία οικονομική και χρηματοδοτική ικανότητα για την εκτέλεση της σύμβασης. (...) Μπορούν επίσης να απαιτούν κατάλληλο επίπεδο ασφαλιστικής κάλυψης έναντι επαγγελματικών κινδύνων. (...)». (v) Στο άρθρο 80: «1. Οι

αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτούν τα πιστοποιητικά, τις βεβαιώσεις και τα λοιπά αποδεικτικά μέσα που αναφέρονται στις παραγράφους 2, 4 και 5 και στο Παράρτημα XII του Προσαρτήματος Α', ως απόδειξη (...) της πλήρωσης των κριτηρίων επιλογής, σύμφωνα με τα άρθρα 75 (...) 6. Οι ενώσεις οικονομικών φορέων που υποβάλλουν κοινή προσφορά, υποβάλλουν τα παραπάνω, κατά περίπτωση δικαιολογητικά, για κάθε οικονομικό φορέα που συμμετέχει στην ένωση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19. (...)».

8. Από τις ρυθμίσεις που παρατέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη συνάγεται, μεταξύ άλλων ότι, οι αναθέτουσες αρχές, είναι κατ' αρχήν ελεύθερες να διαμορφώνουν κατά την κρίση τους, τους όρους της διακήρυξης και να καθορίζουν τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής (καταλληλότητας), βάσει των οποίων πιστοποιείται η οικονομική φερεγγυότητα και η τεχνική και επαγγελματική επάρκεια των διαγωνιζομένων, προκειμένου να τους επιτραπεί η συμμετοχή στο διαγωνισμό, λαμβάνοντας υπ' όψη τους τις εκάστοτε ανάγκες τους καθώς και τη φύση και τις ιδιαιτερότητες της σύμβασης, για την επιλογή της βέλτιστης προσφοράς. Για τον λόγο αυτό, η θέσπιση με τη διακήρυξη προδιαγραφών που οι αναθέτουσες αρχές κρίνουν πρόσφορες ή αναγκαίες για την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών τους, δε δύναται να θεωρηθεί ότι παραβιάζει άνευ ετέρου τις θεμελιώδεις αρχές του ενωσιακού δικαίου που έχουν ενσωματωθεί στην εθνική έννομη τάξη και, ιδιαιτέρως, τους κανόνες του ανταγωνισμού, εκ μόνου του λόγου ότι συνεπάγεται ενδεχομένως αδυναμία συμμετοχής στο διαγωνισμό ή καθιστά δυσχερή τη συμμετοχή σε αυτόν τυχόν προμηθευτών που δεν πληρούν τις προδιαγραφές αυτές, αφού από τη φύση τους οι εκάστοτε τιθέμενοι όροι περιορίζουν τον κύκλο των δυνάμενων να ανταποκριθούν και να συμμετάσχουν στο διαγωνισμό προσώπων. Σε κάθε όμως περίπτωση, τα θεσπιζόμενα ως άνω κριτήρια καταλληλότητας πρέπει να σχετίζονται με την ορθή και αποτελεσματική εκτέλεση της συγκεκριμένης σύμβασης, να είναι συναφή ποσοτικά και ποιοτικά με το αντικείμενο αυτής, αλλά και πρόσφορα για την διακρίβωση της καταλληλότητας των υποψηφίων. Περαιτέρω, τυχόν περιορισμοί στην πρόσβαση στο διαγωνισμό πρέπει να δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος και να αποδεικνύεται ότι ο σκοπός για τον οποίο θεσπίστηκαν δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί εξίσου αποτελεσματικά με λιγότερο περιοριστικό για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού τρόπο. Σε διαφορετική περίπτωση οι όροι που τίθενται τελούν σε δυσαναλογία με τον επιδιωκόμενο σκοπό και συνεπάγονται περιορισμό στην άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

9. Περαιτέρω, οι αναθέτουσες αρχές επιτρέπεται, προκειμένου να επιτυγχάνεται η εκτέλεση συμβάσεων από οικονομικά υγιείς οικονομικούς φορείς, να καθορίζουν, μεταξύ άλλων, κριτήρια οικονομικής ή χρηματοοικονομικής επάρκειας, στα οποία οι υποψήφιοι οφείλουν να ανταποκρίνονται. Τέτοιο κριτήριο αποτελεί και η απαίτηση της ικανότητας ασφαλιστικής κάλυψης κατάλληλου επιπέδου έναντι επαγγελματικών κινδύνων, ήτοι ασφαλιστικής κάλυψης. Περαιτέρω, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 7, στη διάταξη του πέμπτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 19 του ν. 4412/2016 προβλέπεται για τις μετέχουσες σε διαγωνισμό ανάθεσης μελετών ενώσεις προσώπων ότι η πλήρωση των απαιτήσεων της παρ. 3 του άρθρου 75 του ίδιου νόμου, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η απαίτηση για ικανότητα ασφαλιστικής κάλυψης, αρκεί να ικανοποιείται από ένα μέλος της υποψήφιας ένωσης. Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, ερμηνευόμενης σε συνδυασμό με τη διάταξη του προηγούμενου εδαφίου της ίδιας παραγράφου, σε περίπτωση δημοπράτησης μίας σύνθετης μελέτης, αποτελούμενης από περισσότερες επιμέρους μελέτες, για την οποία μπορεί να υποβληθεί μόνο μία ενιαία προσφορά, δεν απαγορεύεται να απαιτηθεί από τις ενώσεις προσώπων χωριστή ασφαλιστική κάλυψη για κάθε κατηγορία επιμέρους μελέτης, υπό τον όρο, βέβαια πάντα, ότι η σχετική απαίτηση δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας κατά τα ανωτέρω (σκέψη 8). Τούτο, διότι, κατά τη διατύπωση των ως άνω διατάξεων, η ως άνω απαίτηση μπορεί να τεθεί «στις διαδικασίες σύναψης σύμβασης μελετών», νοουμένων ως μελετών, για τις οποίες μπορεί να ζητηθεί χωριστή ασφαλιστική κάλυψη, και των χωριστών επιμέρους μελετών, που απαρτίζουν μία ενιαία σύνθετη μελέτη, δεδομένου, εξ άλλου, ότι σκοπός των ως άνω διατάξεων δεν ήταν, εν όψει και της αρχής της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, να αποκλεισθεί η ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής να απαιτήσει από τα μέλη της ένωσης να διαθέτουν την απαιτούμενη ασφαλιστική κάλυψη για το σύνολο του δημοπρατούμενου αντικειμένου και όχι μόνο για μέρος αυτού, όπως θα συνέβαινε αν αρκούσε η ασφαλιστική κάλυψη ενός μόνο μέλους της ένωσης που δεν θα συμμετείχε σε όλες τις κατηγορίες της μελέτης.

10. Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη των Συμβούλων Γεωργίου Βοΐλη, Κωνσταντίνας Ζώη, Αγγελικής Μυλωνά, Γεωργίας Τζομάκα, Στυλιανού Λεντιδάκη, Βιργινίας Σκεύη και Αγγελικής Πανουτσακοπούλου, σκοπός της ως άνω διάταξης περί της απαίτησης ικανότητας ασφαλιστικής κάλυψης είναι να διασφαλισθεί η υποβολή προσφορών από αξιόπιστους και ικανούς να εκτελέσουν τη σύμβαση οικονομικούς φορείς. Αντίθετα, σκοπό της ανωτέρω απαίτησης δεν συνιστά η πλήρης εξασφάλιση, ήδη από το στάδιο της υποβολής των δικαιολογητικών συμμετοχής, της πλήρους ασφαλιστικής κάλυψης του αντικειμένου της μελέτης. Τούτο, αφενός διότι τέτοια εξασφάλιση είναι ανέφικτη, αφού η ασφαλιστική κάλυψη έναντι

επαγγελματικών κινδύνων του υποψηφίου μπορεί να έχει εξαντληθεί στο πλαίσιο της λοιπής επαγγελματικής του δραστηριότητας, π.χ. αν έχουν επέλθει ζημίες στο πλαίσιο εκπόνησης άλλων μελετών, οι οποίες υπερβαίνουν το ανώτατο όριο ασφαλιστικής κάλυψης αυτού. Αφετέρου, διότι ο σκοπός της ασφαλιστικής κάλυψης της μελέτης επιτυγχάνεται πλήρως με τη θέσπιση, κατά το στάδιο της κατακύρωσης, της υποχρέωσης του αναδόχου να ασφαλίσει τη μελέτη (βλ. ΣτΕ 3106/2013, 4676/2012, 1368/2007, 3287/2003, πρβλ. άρθρο 144 παρ. 4 του ν. 4412/2016). Εν όψει των ανωτέρω, η διάταξη του πέμπτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 19 του ν. 4412/2016 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση ένωσης προσώπων που συμμετέχει σε διαγωνισμό για την ανάθεση μελέτης, η πλήρωση των απαιτήσεων οικονομικής ή χρηματοοικονομικής επάρκειας, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η απαίτηση για ένα ορισμένο επίπεδο ασφαλιστικής κάλυψης έναντι επαγγελματικών κινδύνων, επιτρέπεται να πληρούνται από ένα εκ των μελών αυτής, σε όποια κατηγορία και αν αυτό μετέχει. Τούτο συνάγεται από το γράμμα της διάταξης, στην οποία ρητώς αναφέρεται ότι η πλήρωση των εν λόγω απαιτήσεων «αρκεί να ικανοποιείται από ένα εκ των μελών της ένωσης», σε αντιδιαστολή μάλιστα με τις απαιτήσεις τεχνικής καταλληλότητας, οι οποίες με βάση το προηγούμενο (τέταρτο) εδάφιο πρέπει να πληρούνται από όλα τα μέλη της ένωσης. Η αναφορά στο τέταρτο εδάφιο σε «διαδικασίες σύναψης σύμβασης μελετών» επιρρωνύει την ως άνω παραδοχή, αφού η έννομη συνέπεια της κάλυψης του σχετικού κριτηρίου από ένα μόνο φορέα επέρχεται, κατά τη διατύπωση της διάταξης, αδιακρίτως αν δημοπρατείται μία μελέτη ή αν δημοπρατούνται περισσότερες μελέτες απαρτίζουσες μία σύνθετη μελέτη. Εξάλλου, ο σκοπός της διασφάλισης της υποβολής προσφορών από αξιόπιστους και ικανούς να εκτελέσουν τη σύμβαση οικονομικούς φορείς επιτυγχάνεται με την ασφαλιστική κάλυψη ενός από τους μετέχοντες στην ένωση οικονομικούς φορείς, ενώ, όπως αναφέρθηκε, η πλήρης εξασφάλιση της ασφαλιστικής κάλυψης του αντικειμένου της μελέτης μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την θέσπιση της υποχρέωσης της ένωσης προσώπων να ασφαλίσει τη μελέτη, μετά την ανάδειξή της ως αναδόχου. Τέλος, η ανωτέρω ερμηνεία συμβαδίζει με το σκοπό της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ να διευκολύνεται η συμμετοχή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στους διαγωνισμούς για την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων (βλ. και σκέψη 2 του Προοιμίου αυτής). Συνεπώς, η αναθέτουσα αρχή δεν έχει, κατά τη μειοψηφούσα αυτή γνώμη, την ευχέρεια να απαιτήσει το επίπεδο ασφαλιστικής κάλυψης που προβλέπεται για τους μεμονωμένους υποψηφίους από περισσότερα του ενός μέλη της ένωσης.

11. Από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν όσα αναφέρονται στις σκέψεις 12 έως 15 που ακολουθούν.

12. Με τη .../14.1.2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του ήδη προσφεύγοντος Δήμου ... εγκρίθηκαν οι όροι ανάθεσης της ελεγχόμενης μελέτης, συνολικής προεκτιμώμενης αξίας 836.225,28 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ. Αντικείμενο της μελέτης είναι η αναθεώρηση της εγκεκριμένης πολεοδομικής μελέτης και καθορισμού των όρων και περιορισμών δόμησης στην περιοχή των οικισμών ... και ... του Δήμου ..., σε συνδυασμό με την οριοθέτηση και τη διευθέτηση των ρεμάτων που διέρχονται από τις εν λόγω περιοχές. Η μελέτη αυτή είναι σύνθετη, και συγκροτείται από το σύνολο των ειδικότερων μελετών, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του άρθρου 2 παρ. 2 του ν. 3316/2005 (φ. 42 Α'), ως εξής: 1) Μελέτες υδραυλικών έργων (κατηγορία 13), προεκτιμώμενης αξίας 307.777,56 ευρώ, 2) Πολεοδομική και ρυμοτομική μελέτη (κατηγορία 2), προεκτιμώμενης αξίας 265.811,00 ευρώ, 3) Τοπογραφική μελέτη (κατηγορία 16), προεκτιμώμενης αξίας 59.785,53 ευρώ, 4) Γεωλογική μελέτη (κατηγορία 20), προεκτιμώμενης αξίας 49.817, 87 ευρώ και 5) Περιβαλλοντική μελέτη (κατηγορία 27), προεκτιμώμενης αξίας 43.960,46 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ) (βλ. άρθρο 12 της διακήρυξης).

13. Κατά τους όρους της οικείας διακήρυξης, η επιλογή του αναδόχου θα λάμβανε χώρα με ανοικτό ηλεκτρονικό διαγωνισμό (άρθρο 13.1) και με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης μεταξύ ποιότητας και τιμής (άρθρο 21.1). Οι οικονομικοί φορείς όφειλαν να διατυπώσουν στην οικονομική τους προσφορά τη συνολική αμοιβή τους για το σύνολο του μελετητικού αντικείμενου. Ρητώς δε προβλέφθηκε ότι δεν είναι παραδεκτές προσφορές που υποβάλλονται για μέρος μόνο αυτού (άρθρα 3.5.δ, 12.2 και 13.5). Για την επιλογή του μελετητή προβλέφθηκαν, μεταξύ άλλων, κριτήρια οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, μεταξύ δε αυτών απαιτήθηκε «εν ισχύ ασφαλιστική κάλυψη έναντι επαγγελματικών κινδύνων με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση μεγαλύτερο από 800.000 ευρώ. Σε περίπτωση ένωσης, η παραπάνω απαίτηση πρέπει να ικανοποιείται από ένα τουλάχιστον μέλος της ένωσης ανά κατηγορία μελέτης, το οποίο θα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στην κατηγορία» (άρθρο 19.2). Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 22: «(...) Στην περίπτωση ενώσεων οικονομικών φορέων, (...) Η πλήρωση των απαιτήσεων της οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας και της τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας του άρθρου 19.2 και 19.3, αντίστοιχα, αρκεί να ικανοποιείται αθροιστικά από τα μέλη της ένωσης (...)».

14. Υποβλήθηκε από μη συμμετασχόντα στον διαγωνισμό οικονομικό φορέα το από 19.2.2020 έγγραφο, με το οποίο τέθηκε το εξής ερώτημα: «Εάν είναι αποδεκτή να συμμετάσχει στο διαγωνισμό ένωση οικονομικών φορέων εκ των οποίων ένας διαθέτει την αναφερόμενη στο άρθρο 19.2 της

διακήρυξης ασφαλιστική κάλυψη ποσού 800.000€, καθ' όσον τόσο το άρθρο 75 παρ. 3 του Ν. 4412/2016 αφ' ενός επιτρέπει την προαιρετική δυνατότητα αυτής της απαίτησης, και αφ' ετέρου, χωρίς να ορίζει ότι αυτή απαιτείται από όλους τους οικονομικούς φορείς μίας ένωσης. Ακόμη δεν είναι δυνατόν ένας οικονομικός φορέας σε μία κατηγορία μελέτης (Α' τάξη πτυχίου) με προϋπολογισμό αμοιβής ύψους 70.000€ να χρειάζεται ασφαλιστική κάλυψη ύψους 800.000€, δηλαδή υπερδεκαπλάσια της αμοιβής του». Επί του ερωτήματος αυτού, δόθηκε η εξής απάντηση, με το .../24.2.2020 του Δημάρχου ...: «Όπως αναφέρεται στο άρθρο 19.2 της διακήρυξης σε περίπτωση ένωσης η ζητούμενη απαίτηση ασφαλιστικής κάλυψης μπορεί να ικανοποιείται από ένα μέλος της ένωσης ανά κατηγορία. Η απαίτηση ασφαλιστικής κάλυψης σε κάθε κατηγορία τίθεται λαμβάνοντας υπόψη ότι τα ασφαλιστήρια συμβόλαια καλύπτουν μόνον τα αναφερόμενα σε αυτά ασφαλιζόμενα νομικά ή φυσικά πρόσωπα, ανεξαρτήτως της όποιας προεκτιμώμενης αμοιβής της κάθε κατηγορίας μελέτης».

15. Κατόπιν τήρησης των διατυπώσεων δημοσιότητας της διακήρυξης, στις 6.3.2020, ημερομηνία αποσφράγισης των προσφορών, η Επιτροπή Διαγωνισμού κατά τη συνεδρίασή της διαπίστωσε ότι στον διαγωνισμό είχε υποβληθεί μία (1) προσφορά από την ήδη παρεμβαίνουσα ένωση μελετητικών εταιρειών «... ΑΕ – ... ΕΠΕ – ... ΑΕ». Ύστερα από τον έλεγχο των δικαιολογητικών και τον έλεγχο πληρότητας και την αξιολόγηση της τεχνικής προσφοράς της παρεμβαίνουσας ένωσης, αποσφραγίστηκε η οικονομική προσφορά αυτής, η οποία κρίθηκε από την Επιτροπή Διαγωνισμού παραδεκτή και σύμφωνη με τους όρους της διακήρυξης, με προσφερόμενο ποσοστό έκπτωσης επί του προϋπολογισμού της μελέτης 52,55% και συνολικό συμβατικό τίμημα 396.750,00 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ. Κατόπιν αυτού, η ως άνω ένωση αναδείχθηκε προσωρινή ανάδοχος της μελέτης (βλ. Πρακτικό Π/12.3.2020 της Επιτροπής Διαγωνισμού, το οποίο εγκρίθηκε με την .../17.3.2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του Δήμου). Ακολούθως, η Επιτροπή Διαγωνισμού, αφού έλεγξε τα δικαιολογητικά κατακύρωσης της προσωρινής αναδόχου, εισηγήθηκε την ανάθεση της μελέτης στην ένωση αυτή (βλ. Πρακτικό ΙΙΙ/6.4.2020 της Επιτροπής Διαγωνισμού), το δε αποτέλεσμα του διαγωνισμού εγκρίθηκε με την .../14.4.2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του ήδη προσφεύγοντος Δήμου και κατακυρώθηκε υπέρ της ήδη παρεμβαίνουσας.

16. Με την προσβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ότι ναι μεν, όσον αφορά σε μεμονωμένους υποψηφίους, η πρόβλεψη στη διακήρυξη, ως κριτηρίου οικονομικής επάρκειας, της υποχρέωσης κάθε προσφέροντος να διαθέτει σε ισχύ ασφαλιστική κάλυψη με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση

μεγαλύτερο από 800.000 ευρώ, έχει διαμορφωθεί σε εύλογο ύψος, πλην όσον αφορά στις ενώσεις προσώπων η πρόβλεψη ότι η παραπάνω απαίτηση πρέπει να ικανοποιείται από ένα τουλάχιστον μέλος της ένωσης ανά κατηγορία μελέτης συνιστά δυσανάλογο περιορισμό στη δυνατότητα συμμετοχής στον διαγωνισμό, ιδίως για τις κατηγορίες μελετών με συγκριτικώς πολύ μικρό οικονομικό αντικείμενο, όπως εν προκειμένω η τοπογραφική, η γεωλογική και η περιβαλλοντική μελέτη. Περαιτέρω, ότι, παρά την επίκληση από το Κλιμάκιο της εν λόγω διάταξης του άρθρου 19 παρ. 2 του ν. 4412/2016, η πλημμέλεια που αποδίδεται στην αιτούσα δεν συνίσταται πράγματι σε παράβαση της εν λόγω διάταξης αλλά πρωτίστως στην υπερβολική, αντίθετη στην αρχή της αναλογικότητας, επιβάρυνση που επιβάλλεται βάσει του ως άνω κριτηρίου οικονομικής επάρκειας.

17. Με την υπό κρίση προσφυγή και την υπέρ αυτής ασκηθείσα παρέμβαση προβάλλεται σχετικώς ότι ο όρος του άρθρου 19.2 της διακήρυξης περί ασφαλιστικής κάλυψης δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας και είναι σύμφωνος με το άρθρο 19 παρ. 2 του ν. 4412/2016. Και τούτο για τους εξής λόγους: (α) Ο όρος αυτός αποτελεί κριτήριο που έθεσε ο Δήμος στο πλαίσιο της διακριτικής του ευχέρειας, το οποίο αφενός διασφαλίζει ότι οι συμμετέχοντες οικονομικοί φορείς διαθέτουν επαρκείς πόρους για την εκτέλεση της σύμβασης και αφετέρου προστατεύει την αναθέτουσα αρχή από τυχόν αποζημιωτικές αξιώσεις συνδεόμενες με ζημίες προκαλούμενες από τον ανάδοχο κατά την εκπόνηση της μελέτης. (β) Το όριο αποζημίωσης είναι περίπου ίσου ποσού με τη συνολική προεκτιμώμενη αξία της υπό ανάθεση μελέτης, δεδομένου ότι προσφορές επιτρέπονται μόνο για το σύνολο των μελετών της σύμβασης, συνεπώς το πρόσφορο του εν λόγω κριτηρίου πρέπει να κριθεί επί τη βάση του συνολικού προϋπολογισμού της σύμβασης και όχι των προϋπολογισμών των επιμέρους κατηγοριών μελετών αυτής. (γ) Ήταν απαραίτητο η κρίσιμη απαίτηση περί ασφαλιστικής κάλυψης να πρέπει να ικανοποιείται από ένα τουλάχιστον μέλος της ένωσης ανά κατηγορία μελέτης, το οποίο θα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στην κατηγορία, προκειμένου να μπορεί να ενεργοποιηθεί η, ίση με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, ασφαλιστική κάλυψη σε περίπτωση που ο ασφαλιζόμενος κίνδυνος επέλθει σε οποιαδήποτε επιμέρους μελέτη. Πλήρωση του εν λόγω κριτηρίου από ένα τουλάχιστον μέλος της ένωσης, χωρίς τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 19.2 της διακήρυξης, θα οδηγούσε σε αδυναμία ενεργοποίησης της ασφαλιστικής κάλυψης σε περίπτωση που το ασφαλιζόμενο μέλος της ένωσης δεν συμμετείχε, και μάλιστα κατά το μεγαλύτερο ποσοστό, στην εκπόνηση της επιμέρους μελέτης, στο πλαίσιο της οποίας επήλθε ο ασφαλιζόμενος κίνδυνος. (δ) Ο κρίσιμος όρος αφορά «ένα τουλάχιστον μέλος της ένωσης ανά κατηγορία μελέτης» και όχι κάθε μέλος της ένωσης, όπως εσφαλμένα διαλαμβάνει το Κλιμάκιο, συνεπώς είναι σύμφωνος με το

άρθρο 19 παρ. 2 του ν. 4412/2016. Ούτε μπορεί να υποστηριχθεί ότι κατ' αποτέλεσμα ο όρος αυτός θα έχει ως συνέπεια να πρέπει το κριτήριο αυτό να πληρούται από κάθε μέλος της ένωσης, δεδομένου ότι είναι δυνατόν ένα μόνο μέλος της ένωσης να συμμετέχει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό σε όλες τις κατηγορίες μελετών, ενώ τα λοιπά μέλη της μπορεί να είναι μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεις. Συνεπώς, με την απαίτηση αυτή δεν περιορίζεται η συμμετοχή στο διαγωνισμό των μικρομεσαίων μελετητών ή μελετητικών εταιρειών. (ε) Σύμφωνα με το άρθρο 19.5 της διακήρυξης, στο οποίο γίνεται ειδική μνεία στην ένωση οικονομικών φορέων, υπάρχει η δυνατότητα των υποψηφίων να στηριχθούν στην ικανότητα άλλων φορέων (δάνεια εμπειρία) για την πλήρωση του κρίσιμου κριτηρίου οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας του άρθρου 19.2 της διακήρυξης. (στ) Ο όρος του άρθρου 22 της διακήρυξης που προβλέπει ότι η πλήρωση του όρου του άρθρου 19.2 αυτής αρκεί να ικανοποιείται αθροιστικά από τα μέλη της ένωσης, τέθηκε εκ παραδρομής, δεδομένου ότι το άρθρο 19.2 της διακήρυξης είναι ειδικότερο αυτού. (ζ) Η επίμαχη κρίση της προσβαλλομένης απόφασης του Τμήματος είναι εσφαλμένη, δεδομένου ότι έρχεται σε αντίφαση με την παραδοχή του ότι το όριο αποζημίωσης των 800.000 ευρώ είναι εύλογο, και (η) Μη νομίμως το VI Τμήμα μετέβαλε την αιτιολογία της προσβληθείσας ενώπιόν του πράξης του Κλιμακίου, δεχόμενο ότι η πλημμέλεια που αποδίδεται δεν συνίσταται πράγματι σε παράβαση του άρθρου 19 παρ. 2 του ν. 4412/2016, αλλά πρωτίστως στη δυσαναλογία του τιθέμενου κριτηρίου οικονομικής επάρκειας.

18. Ο προσφεύγων υπέβαλε, με το από 7.9.2020 υπόμνημά του, την από 4.9.2020 ενδεικτική προσφορά ασφάλισης της ... SA με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση 800.000 και με ασφάλιστρο 1.750 ή 2.500 ευρώ αναλόγως του ύψους της απαλλαγής.

19. Με τα δεδομένα αυτά, το Δικαστήριο κρίνει ότι ο επίμαχος όρος, με τον οποίο απαιτείται, ως προϋπόθεση συμμετοχής των ενώσεων προσώπων στον ελεγχόμενο διαγωνισμό, η προσκόμιση αποδεικτικού ισχυρής ασφαλιστικής κάλυψης έναντι επαγγελματικών κινδύνων με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση μεγαλύτερο των 800.000 ευρώ από ένα τουλάχιστον μέλος της ένωσης ανά κατηγορία μελέτης, το οποίο έχει το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στην κατηγορία, δεν αντίκειται στο άρθρο 19 παρ. 2 του ν. 4412/2016. Τούτο, διότι σύμφωνα με όσα έγιναν ανωτέρω ερμηνευτικώς δεκτά (βλ. σκέψη 9), εφόσον εν προκειμένω η δημοπρατηθείσα μελέτη, για την οποία μπορεί να υποβληθεί μόνο μία ενιαία προσφορά, είναι σύνθετη ως απαρτιζόμενη από περισσότερες επιμέρους μελέτες, η αναθέτουσα αρχή είχε διακριτική ευχέρεια να απαιτήσει από τις ενώσεις προσώπων χωριστή ασφαλιστική κάλυψη για κάθε επιμέρους κατηγορία μελέτης.

20. Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη των Συμβούλων Γεωργίου Βοΐλη, Κωνσταντίνας Ζώη, Αγγελικής Μυλωνά, Γεωργίας Τζομάκα, Στυλιανού Λεντιδάκη, Βιργινίας Σκεύη και Αγγελικής Πανουτσακοπούλου, ο ως άνω όρος της παραγράφου 2 του άρθρου 19 της διακήρυξης αντίκειται ευθέως στη διάταξη του πέμπτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 19 του ν. 4412/2016, η οποία δεν παρέχει την ευχέρεια στην αναθέτουσα αρχή να απαιτήσει το επίπεδο ασφαλιστικής κάλυψης που προβλέπεται για τους μεμονωμένους υποψηφίους από περισσότερα του ενός μέλη της ένωσης, ανεξαρτήτως αν δημοπρατείται μία μελέτη ή αν δημοπρατούνται περισσότερες μελέτες απαρτίζουσες μία σύνθετη μελέτη, σύμφωνα με όσα παρατίθενται στη σκέψη 10 της παρούσας. Πλην όμως, η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

21. Ως προς τη συμβατότητα του εν λόγω όρου με την αρχή της αναλογικότητας, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, ναί μεν η υπό κρίση σύνθετη μελέτη απαρτίζεται από περισσότερες μελέτες, πλην οι μελέτες αυτές δεν είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες, αλλά τα συμπεράσματα καθεμίας εξ αυτών θα αξιοποιηθούν κατά την εκπόνηση των λοιπών μελετών. Επομένως, οποιοδήποτε σφάλμα σε οποιαδήποτε εκ των πέντε κατηγοριών μελετών που απαρτίζουν την εν λόγω ενιαία σύνθετη μελέτη μπορεί να προκαλέσει πολύ σημαντικότερο ύψος ζημιά από το ύψος του ποσού της προεκτιμώμενης αμοιβής της, στον βαθμό που θα επηρεάσει τα συμπεράσματα και των λοιπών μελετών. Περαιτέρω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι σκοπός της κανονιστικώς δρώσας Διοίκησης κατά τη θέσπιση του επίμαχου όρου ήταν η πλήρης ασφαλιστική κάλυψη της υπό ανάθεση μελέτης με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση μεγαλύτερο από 800.000 ευρώ, το δε εν λόγω όριο έχει διαμορφωθεί σε εύλογο ύψος, δεδομένου ότι είναι ανάλογο με τη συνολική προεκτιμώμενη αξία της σύνθετης μελέτης, όπως ορθώς κρίθηκε με την προσβαλλομένη. Ο θεμιτός όμως ως άνω σκοπός θα ματαιωνόταν αν ο συμμετέχων στην ένωση μελετητής ήταν ασφαλισμένος για μικρότερο ποσό, αφού η ασφαλιστική εταιρεία θα αποζημίωνε τους δικαιούχους μόνο κατά το μικρότερο αυτό ποσό, παρά το ότι οι ζημίες που θα μπορούσαν δυνητικά να επέλθουν από την πλημμελή εκπόνηση οποιασδήποτε από τις επιμέρους μελέτες είναι πολύ μεγαλύτερες της επιμέρους προεκτιμώμενης αμοιβής τους, εν όψει της αλληλεπίδρασης των συμπερασμάτων τους κατά τα ανωτέρω. Εξ άλλου, η καταβολή ασφαλίστρου ύψους 1.750 έως 2.500 ευρώ ανά κατηγορία μελέτης, όπως προκύπτει από την υποβληθείσα από τον προσφεύγοντα ενδεικτική προσφορά ασφαλιστικής εταιρείας, κρίνεται ως μία λογική επιβάρυνση για τους συμμετέχοντες στη διαδικασία μελετητές, εν όψει αφενός της προεκτιμώμενης αμοιβής των υπό ανάθεση μελετών, η οποία είναι πολλαπλάσια του εν λόγω ασφαλίστρου, και αφετέρου της σημασίας των εν λόγω μελετών για την προστασία του οικιστικού και φυσικού

περιβάλλοντος, η οποία επιτρέπει τη θέσπιση αυστηρότερων όρων για τη διάγνωση της αξιοπιστίας και της φερεγγυότητας των διαγωνιζόμενων οικονομικών φορέων. Τέλος, ο εν λόγω περιορισμός καθίσταται λιγότερο έντονος, λαμβανομένου υπόψη ότι η απαίτηση της πλήρωσης του ανωτέρω όρου από το μέλος της ένωσης με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής ανά κατηγορία μελέτης, δεν σημαίνει ότι η απαίτηση αυτή πρέπει να καλύπτεται από όλα τα μέλη της ένωσης, δεδομένου ότι είναι δυνατόν ένα μόνο μέλος της ένωσης-μελετητής να συμμετέχει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό σε όλες τις κατηγορίες μελετών, οπότε μόνο το μέλος αυτό απαιτείται να ικανοποιεί τον όρο περί ασφαλιστικής κάλυψης, και όχι και τα υπόλοιπα μέλη της ένωσης. Ως εκ τούτου, τα μικρομεσαία μελετητικά γραφεία ή μελετητές, τα οποία ούτως ή άλλως δεν θα μπορούσαν να είναι μεμονωμένοι υποψήφιοι, θα μπορούσαν να συμπράξουν καθ' όσον αφορά την κατηγορία της μελέτης τους με μέλος ή μέλη ένωσης που πληρούν το επίμαχο κριτήριο ασφαλιστικής κάλυψης.

22. Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη των Συμβούλων Ασημίνας Σακελλαρίου, Γεωργίας Παπαναγοπούλου, Νικολέτας Ρένεση και Βασιλικής Πέππα, ο επίμαχος όρος της διακήρυξης αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας. Τούτο, διότι: (α) Όπως ορθώς κρίθηκε από το Τμήμα, η εφαρμογή του εν λόγω όρου έχει ως αποτέλεσμα ότι πρόσωπα που αμείβονται με αμοιβές από 40.000 έως 60.000 ευρώ (για την τοπογραφική, τη γεωλογική και την περιβαλλοντική μελέτη), οφείλουν να ασφαλιστούν για ποσό δεκαπενταπλάσιο έως εικοσαπλάσιο της αμοιβής τους. (β) Τα ποσά του ετήσιου ασφαλιστρού για ασφάλιση ανά απαίτηση 800.000 ευρώ που προκύπτουν από την προσκομιζόμενη σχετική προσφορά ασφαλιστικής εταιρείας (1.750 ευρώ και 2.500 ευρώ), αληθή υποτιθέμενα, αποτελούν σοβαρή επιβάρυνση για ένα μελετητή πρώτης και δεύτερης τάξης δυνάμενη να τον αποτρέψει από τη συμμετοχή του σε διαγωνιζόμενη σύμπραξη, αφενός ενόψει του ύψους της αμοιβής του και αφετέρου λαμβανομένου υπόψη ότι δεν μπορεί να γνωρίζει εξ αρχής αν θα κατακυρωθεί σε αυτόν το αποτέλεσμα του διαγωνισμού, δεδομένου, μάλιστα, ότι δεν βαρύνεται με υποχρέωση ασφάλισης της λοιπής δραστηριότητάς του (βλ. άρθρο 25 παρ. 2 περ. α' και β' του π.δ. 71/2019 – φ. 112 Α'). (γ) Οι ενώσεις εταιρειών αντιμετωπίζονται δυσμενέστερα σε σχέση με τους μεμονωμένους υποψηφίους, αφού έχουν την υποχρέωση να έχουν έως πέντε ασφαλιστήρια συμβόλαια (ένα για κάθε κατηγορία μελέτης) και άρα να καταβάλουν πέντε φορές μεγαλύτερο ασφάλιστρο. (δ) Ο κατ' αρχήν θεμιτός σκοπός της πλήρους ασφαλιστικής κάλυψης της υπό ανάθεση μελέτης με όριο αποζημίωσης ανά απαίτηση μεγαλύτερο από 800.000 ευρώ θα μπορούσε να επιτευχθεί με ένα λιγότερο επαχθές για τη διαγωνιζόμενη ένωση εταιρειών και περισσότερο διασφαλιστικό για την αναθέτουσα αρχή μέτρο, ήτοι με την επιβολή της υποχρέωσης ασφάλισης της μελέτης. Το ως άνω μέτρο θα

ήταν λιγότερο επαχθές για τους διαγωνιζομένους, διότι το ασφαλιστήριο συμβόλαιο για ποσό 800.000 ευρώ ανά απαίτηση θα συναπτόταν από την ένωση εταιρειών και άρα θα καταβαλλόταν ένα ασφάλιστρο για όλη τη σύμβαση, ασφαρίζοντας κάθε κατηγορία μελέτης, περισσότερο δε διασφαλιστικό για την αναθέτουσα αρχή, διότι αφενός θα αφορούσε μόνο τη συγκεκριμένη μελέτη και όχι τις λοιπές επαγγελματικές υποχρεώσεις των ασφαλιζομένων, αφετέρου, ως εκ της κοινής ασφάλισης, θα αποφεύγονταν τυχόν διενέξεις μεταξύ περισσότερων ασφαλιζουσών επιχειρήσεων και συνακόλουθες καθυστερήσεις πληρωμών, σε περίπτωση που θα ανέκυπτε αμφισβήτηση για το ποιος εκ των μελετητών της ένωσης θα ευθυνόταν για την επέλευση ορισμένης ζημίας. Η ως άνω δε πλημμέλεια είναι ουσιώδης διότι ήταν πρόσφορη να αποθαρρύνει μικρομεσαία μελετητικά γραφεία και μελετητές από τη συμμετοχή τους σε σύμπραξη στο διαγωνισμό, αφού δεν θα μπορούσαν, χωρίς την καταβολή του εν λόγω αυξημένου ασφαλίστρου, να συμμετέχουν σε ενώσεις προσώπων, έχοντας το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στην κατηγορία της μελέτης που θα εκπονούσαν, λαμβανομένου, περαιτέρω, υπόψη ότι στη σχετική διαγωνιστική διαδικασία υπέβαλε προσφορά μόνο ένας υποψήφιος, υποβλήθηκε δε σχετικό ερώτημα από μη συμμετασχόντα στο διαγωνισμό οικονομικό φορέα (βλ. σκέψη 14). Πλην όμως, η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

Ως προς τη δεύτερη πλημμέλεια:

23. Στον ν. 4412/2016 ορίζονται, περαιτέρω, τα εξής: (i) Στο άρθρο 86: «1. Με την επιφύλαξη των εθνικών διατάξεων νόμου ή διοικητικών πράξεων σχετικά με την τιμή ορισμένων αγαθών ή την αμοιβή ορισμένων υπηρεσιών, οι αναθέτουσες αρχές βασίζουν την ανάθεση των δημόσιων συμβάσεων στην πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά. 2. Η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής προσδιορίζεται βάσει της τιμής ή του κόστους, με χρήση προσέγγισης κόστους-αποτελεσματικότητας, όπως της κοστολόγησης του κύκλου ζωής, σύμφωνα με το άρθρο 87 και μπορεί να περιλαμβάνει τη βέλτιστη σχέση ποιότητας - τιμής, η οποία εκτιμάται βάσει κριτηρίων, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, ποιοτικών, περιβαλλοντικών ή/και κοινωνικών πτυχών που συνδέονται με το αντικείμενο της συγκεκριμένης δημόσιας σύμβασης (...). 10. Η αναθέτουσα αρχή διευκρινίζει στα έγγραφα της σύμβασης την σχετική στάθμιση που προσδίδει σε καθένα από τα κριτήρια που έχουν επιλεγεί για τον προσδιορισμό της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς, εκτός εάν αυτό καθορίζεται μόνο βάσει της τιμής (...). 11. (...) Κάθε κριτήριο αξιολόγησης βαθμολογείται αυτόνομα με βάση τα στοιχεία της προσφοράς. Η βαθμολόγηση πρέπει να είναι πλήρως και ειδικά αιτιολογημένη και να περιλαμβάνει υποχρεωτικά, εκτός από τη βαθμολογία,

και την λεκτική διατύπωση της κρίσης ανά κριτήριο». (ii) Στο άρθρο 99: «1. Τα επιμέρους στάδια στην ανοικτή διαδικασία (...), για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων μελετών (...) όταν οι εν λόγω διαδικασίες δεν διενεργούνται με ηλεκτρονικό τρόπο, έχουν ως εξής: α) Το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο (...) αποσφραγίζει τους κυρίως φακέλους και τους φακέλους των δικαιολογητικών συμμετοχής. Οι προσφορές που παραλαμβάνονται, καταχωρούνται κατά σειρά κατάθεσης τους σε σχετικό πρακτικό (...) β) Στη συνέχεια: αα) (...) ββ) Αν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας - τιμής: ααα) στην περίπτωση ανοικτής διαδικασίας το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο αποσφραγίζει σε δημόσια συνεδρίαση τους φακέλους των τεχνικών προσφορών των συμμετεχόντων που πληρούν τις προϋποθέσεις συμμετοχής. Οι υπόλοιποι φάκελοι παραμένουν σφραγισμένοι και φυλάσσονται με μέριμνα του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου. Ο έλεγχος των τεχνικών προσφορών και η βαθμολόγηση τους, με την εφαρμογή των κριτηρίων ανάθεσης, διεξάγεται σε κλειστές συνεδριάσεις του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου. Το πρακτικό του οργάνου αυτού, ολοκληρώνεται με τη βαθμολογία των τεχνικών προσφορών και την σχετική λεκτική αιτιολογία, και υποβάλλεται στην αναθέτουσα αρχή. Οι τεχνικές προσφορές θεωρούνται αποδεκτές εφόσον οι επί μέρους βαθμολογίες των κριτηρίων ανάθεσης είναι πάνω από τα αντίστοιχα ελάχιστα όρια όπως καθορίζονται με τα έγγραφα της σύμβασης, αλλιώς απορρίπτονται και ο οικονομικός φορέας αποκλείεται της περαιτέρω διαδικασίας, βββ) (...), γ) Σε περίπτωση που κριτήριο ανάθεσης έχει οριστεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής, μετά την οριστικοποίηση της βαθμολογίας των τεχνικών προσφορών, τόσο στην ανοικτή όσο και στην κλειστή διαδικασία, σε ημερομηνία και ώρα που γνωστοποιείται εγγράφως στους συμμετέχοντες προ πέντε (5) ημερών, αποσφραγίζονται οι οικονομικές προσφορές και καταχωρείται το περιεχόμενο τους σε σχετικό πρακτικό (...). 3. Τα παραπάνω οριζόμενα στην παράγραφο 1 προσαρμόζονται για τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών που διενεργούνται με ηλεκτρονικό τρόπο, σύμφωνα με τα άρθρα 22 και 36, με την απόφαση της παρ. 4 του άρθρου 36». (iii) Στο άρθρο 101, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 43 του ν. 4605/2019 (φ. 52 Α'): «1. Στις ανοικτές διαδικασίες, οι αναθέτουσες αρχές μπορεί να αποφασίζουν να εξετάσουν τις προσφορές πριν από την επαλήθευση μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού και της πλήρωσης των κριτηρίων επιλογής, σύμφωνα με τα άρθρα 73 έως 83. Όταν κάνουν χρήση της δυνατότητας αυτής, εξασφαλίζουν ότι ο έλεγχος μη συνδρομής των λόγων αποκλεισμού και πλήρωσης των κριτηρίων επιλογής πραγματοποιείται κατά τρόπο αμερόληπτο και διαφανή ώστε να μην ανατίθεται σύμβαση σε προσφέροντα που θα έπρεπε να είχε

αποκλειστεί, σύμφωνα με τα άρθρα 73 και 74 ή δεν πληροί τα κριτήρια επιλογής που έχει καθορίσει η αναθέτουσα αρχή. 2. Η χρήση της διαδικασίας της προηγούμενης παραγράφου δεν επιτρέπεται: α) (...) «β) στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων μελετών, τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, εκτός από την περίπτωση που κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής (...)».

24. Στο άρθρο 21 της οικείας διακήρυξης ορίζεται: «21.1 Κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης είναι η “πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά” βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας τιμής. Για να προσδιοριστεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής, θα αξιολογηθούν οι Τεχνικές και Οικονομικές προσφορές των προσφερόντων με βάση τα παρακάτω κριτήρια και υποκριτήρια, καθώς και τη σχετική στάθμισή τους. Κριτήριο 1ο Τεχνικής προσφοράς Αξιολογείται η πληρότητα και αρτιότητα της εκτίμησης του αντικειμένου της μελέτης, όπως προκύπτει από την Τεχνική Έκθεση της παρ. 20.3.α και συγκεκριμένα: • ο βαθμός κατανόησης και πληρότητας της εκτίμησης του αντικειμένου και των στόχων της προς εκπόνηση μελέτης, • ο βαθμός πληρότητας και ορθότητας του σχολιασμού του, με εντοπισμό των θεμάτων ή τυχόν προβλημάτων στα οποία πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία κατά την εκπόνηση της μελέτης. • ο βαθμός αποτελεσματικότητας των προτάσεων που υποβάλλονται για την αντιμετώπιση των τυχόν προβλημάτων. Δεν αξιολογούνται προτάσεις τεχνικών λύσεων. Το 1ο κριτήριο θα βαθμολογηθεί με βαθμό K1, που συνίσταται σε ακέραιο αριθμό από 1 έως 100. Προσφορές που θα λάβουν στο κριτήριο αυτό βαθμό κάτω του 30 απορρίπτονται ως απαράδεκτες (...). Κριτήριο 2ο Τεχνικής προσφοράς. Το κριτήριο αυτό συντίθεται από τα εξής υποκριτήρια: α) Αποτελεσματικότητα της προταθείσας κατά τη παρ. 21.3.β Έκθεσης Μεθοδολογίας. Αξιολογούνται συγκεκριμένα: • ο βαθμός στον οποίο οι παρουσιαζόμενες δραστηριότητες καλύπτουν τις τεχνικές απαιτήσεις της μελέτης, • ο βαθμός επάρκειας των προβλεπόμενων εσωτερικών διαδικασιών παραγωγής μελέτης για την έντεχνη εκπόνησή της και • ο βαθμός αποτελεσματικότητας και εσωτερικής συμβατότητας του προβλεπόμενου χρονικού προγραμματισμού για την εκπόνηση της μελέτης μέσα στις προβλεπόμενες προθεσμίες. Το υποκριτήριο K21 θα βαθμολογηθεί με βαθμό που συνίσταται σε ακέραιο αριθμό από 1 έως 100. β) Οργανωτική αποτελεσματικότητα της προταθείσας κατά την παρ. 20.3.δ Ομάδας Μελέτης. Αξιολογούνται συγκεκριμένα: • Ο βαθμός επάρκειας της προτεινόμενης ομάδας για τη κάλυψη του αντικειμένου του έργου από πλευράς αριθμού επιστημόνων και ειδικοτήτων. Για να θεωρηθεί επαρκής η ομάδα, πρέπει για την εκπόνηση εκάστης κατηγορίας μελέτης να διατίθεται το ελάχιστο απαιτούμενο για την καλούμενη τάξη δυναμικό. Η ανεπαρκής

στελέχωση βαθμολογείται αρνητικά. • ο βαθμός συνοχής της προτεινόμενης ομάδας, που χαρακτηρίζεται από τις σχέσεις συνεργασίας (μόνιμες ή περιστασιακές) των στελεχών της ομάδας με τους υποψηφίους και την έκταση προηγούμενων συνεργασιών μεταξύ των μελών της ομάδας. Εφόσον χρησιμοποιείται και αξιολογείται τεκμηριωμένα από τον διαγωνιζόμενο στην ομάδα μελέτης στελεχικό δυναμικό πέραν του βασικού, δηλαδή του δυναμικού που κατά βάση επαρκεί για την εκπόνηση της μελέτης, λαμβάνεται υπόψη για την αξιολόγηση. Με τον όρο στελεχιακό δυναμικό νοούνται τα άτομα του διαγωνιζόμενου, τα οποία ανήκουν στο δυναμικό του πτυχίου και με τον όρο βασικό στελεχιακό δυναμικό, το ελάχιστο δυναμικό ανά κατηγορία, το οποίο ζητείται από τη προκήρυξη 74. • ο βαθμός αποτελεσματικότητας της προτεινόμενης δομής του οργανογράμματος για την εκπόνηση της μελέτης, • ο βαθμός τεκμηρίωσης της δυνατότητας υλοποίησης και η αξιοπιστία του προτεινόμενου χρονοδιαγράμματος, σε σχέση με τη στελέχωση της ομάδας μελέτης. • ο βαθμός αποτελεσματικότητας της προτεινόμενης ομάδας και ιδιαίτερα του συντονιστή σε σχέση με τα προβλεπόμενα γι' αυτούς καθήκοντα. Το υποκρίτήριο K22 θα βαθμολογηθεί με βαθμό που συνίσταται σε ακέραιο αριθμό από 1 έως 100. (...) Προσφορές που θα λάβουν στο κριτήριο αυτό βαθμό κάτω του 30 απορρίπτονται ως απαράδεκτες. Ο ελάχιστος βαθμός κάθε κριτηρίου και υποκριτηρίου είναι 30 (...).

25. Στο ίδιο ως άνω άρθρο της διακήρυξης προβλέφθηκε επίσης ότι ο συντελεστής βαρύτητας της βαθμολογίας της Τεχνικής προσφοράς ορίζεται σε $UTΠ = 85\%$ (άρθρο 21.2), ο δε συντελεστής βαρύτητας της βαθμολογίας της οικονομικής προσφοράς ορίζεται σε $UΟΠ = 15\%$ και ότι βαθμολογούνται μόνο οι οικονομικές προσφορές των προσφερόντων, των οποίων τα δικαιολογητικά συμμετοχής κρίθηκαν πλήρη και οι Τεχνικές Προσφορές των οποίων κρίθηκαν αποδεκτές και βαθμολογήθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 21.2 (άρθρο 21.3).

26. Από τις ρυθμίσεις που παρατέθηκαν στις τρεις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι κατά το στάδιο αξιολόγησης και βαθμολόγησης των τεχνικών προσφορών των συμμετεχόντων, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να αιτιολογεί στο οικείο πρακτικό τη δοθείσα στους διαγωνιζόμενους βαθμολογία στα επιμέρους κριτήρια της διακήρυξης, εξειδικεύοντας τη βαθμολογία με αναφορά σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κάθε τεχνικής προσφοράς, ώστε να αναδεικνύονται έτσι τα σημεία υπεροχής ή υστέρησης εκάστης. Περαιτέρω, η μετάβαση στο στάδιο της αποσφράγισης των οικονομικών προσφορών γίνεται μετά την περάτωση του σταδίου της τεχνικής αξιολόγησης.

27. Στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή προέβη στον έλεγχο πληρότητας της τεχνικής προσφοράς της υποψήφιας ένωσης, καθώς και στην αξιολόγηση αυτής με βαθμολογία κάθε κριτηρίου, ως ακολούθως: Α) Κριτήριο 1^ο Τεχνικής Προσφοράς: Τα τρία επιμέρους κριτήρια του Κριτηρίου αυτού, όπως παρατέθηκαν ανωτέρω (βλ. σκέψη 24), βαθμολογήθηκαν με βαθμούς 95, 95 και 90, αντίστοιχα και ο μέσος όρος του Κριτηρίου ανήλθε σε 93,33. Β) Κριτήριο 2^ο Τεχνικής προσφοράς α) Αποτελεσματικότητα της προταθείσας κατά την παρ. 21.3.β Έκθεσης Μεθοδολογίας. Βαθμολογήθηκαν το 1ο και το 3ο επιμέρους κριτήρια του Υποκριτηρίου αυτού με βαθμούς αντίστοιχα 95 και 95, ως δε 2ο επιμέρους κριτήριο αξιολογήθηκε «Ο βαθμός επάρκειας της προτεινόμενης ομάδας για την κάλυψη του αντικειμένου του έργου από πλευράς αριθμού επιστημόνων και ειδικοτήτων», το οποίο έλαβε βαθμό 95, αντί του προβλεπόμενου στη διακήρυξη, ήτοι «του βαθμού επάρκειας των προβλεπόμενων εσωτερικών διαδικασιών παραγωγής μελέτης για την έντεχνη εκπόνησή της». Το Υποκριτήριο K21 έλαβε ως σύνολο βαθμολογία 95. β) Οργανωτική αποτελεσματικότητα της προταθείσας κατά την παρ. 20.3.δ Ομάδας Μελέτης. Αξιολογήθηκαν τα τρία πρώτα επιμέρους κριτήρια, όπως αναφέρονται στη διακήρυξη, του Υποκριτηρίου αυτού, τα οποία έλαβαν βαθμό 95 έκαστο, δεν αξιολογήθηκαν όμως τα δύο τελευταία. Αντ' αυτών, αξιολογήθηκε και έλαβε βαθμό 95 επιμέρους κριτήριο με τίτλο «η σαφήνεια στον καθορισμό των καθηκόντων της ομάδας μελέτης σε σχέση με τη δομή του οργανογράμματος και την έκθεση τεκμηρίωσης καθηκόντων και κατανομής εργασιών», το οποίο όμως δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των επιμέρους κριτηρίων του Υποκριτηρίου αυτού. Το Υποκριτήριο K22 έλαβε βαθμό 95. Η συνολική βαθμολογία του Κριτηρίου 2^{ου} ανήλθε σε 95 (βλ. Πρακτικό Ι/9.3.2020 της Επιτροπής Διαγωνισμού, το οποίο εγκρίθηκε με τη .../10.3.2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του Δήμου ...).

28. Με την προσβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ότι η .../10.3.2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του προσφεύγοντος Δήμου, με την οποία εγκρίθηκε το Πρακτικό Ι της Επιτροπής Διαγωνισμού, που αφορά την εξέταση των δικαιολογητικών συμμετοχής και την αξιολόγηση της τεχνικής προσφοράς της παρεμβαίνουσας αναδόχου ένωσης, δεν είναι αιτιολογημένη. Και τούτο διότι, η αξιολόγηση της τεχνικής προσφοράς δεν έγινε με βάση τις προβλέψεις της διακήρυξης, καθώς βαθμολογήθηκαν εξής δύο επιμέρους κριτήρια που δεν προβλέπονταν στη διακήρυξη, ήτοι: (i) Βαθμολογήθηκε «[ο] βαθμός επάρκειας της προτεινόμενης ομάδας για την κάλυψη του αντικειμένου του έργου από πλευράς αριθμού επιστημόνων και ειδικοτήτων», που δεν προβλέπεται στη διακήρυξη, αντί του προβλεπόμενου «[ο] βαθμός επάρκειας των προβλεπόμενων εσωτερικών διαδικασιών παραγωγής μελέτης για την έντεχνη εκπόνησή της», το οποίο μη νομίμως δεν έλαβε βαθμολογία. (ii) Βαθμολογήθηκε «η σαφήνεια στον καθορισμό των καθηκόντων της ομάδας μελέτης σε σχέση με τη δομή του

οργανογράμματος και την έκθεση τεκμηρίωσης καθηκόντων και κατανομής εργασιών», που δεν προβλέπεται στη διακήρυξη αντί των προβλεπόμενων «[ο] βαθμός τεκμηρίωσης της δυνατότητας υλοποίησης και η αξιοπιστία του προτεινόμενου χρονοδιαγράμματος σε σχέση με τη στελέχωση της ομάδας μελέτης» και «[ο] βαθμός αποτελεσματικότητας της προτεινόμενης ομάδας και ιδιαίτερα του συντονιστή σε σχέση με τα προβλεπόμενα γι' αυτούς καθήκοντα», τα οποία μη νομίμως δεν έλαβαν βαθμολογία.

29. Με την υπό κρίση προσφυγή και την υπέρ αυτής ασκηθείσα παρέμβαση προβάλλεται σχετικώς ότι η ως άνω πλημμέλεια έχει πλέον καλυφθεί. Τούτο, διότι η Επιτροπή του διαγωνισμού, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις πλημμέλειες της διαδικασίας που διαπιστώθηκαν με την προσβαλλομένη και αφετέρου την προσκομιζόμενη .../2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του, με την οποία ανακλήθηκαν οι ... , ... και .../2020 αποφάσεις αυτής (εγκριτικές των Πρακτικών I, II και III), ανακάλεσε το προηγούμενο Πρακτικό I κατά το σκέλος της αξιολόγησης της τεχνικής προσφοράς και προχώρησε σε νέα αξιολόγηση και βαθμολόγηση.

30. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι το προσκομιζόμενο, από 20.7.2020 νέο Πρακτικό βαθμολόγησης των τεχνικών προσφορών, το οποίο εγκρίθηκε με την .../28.7.2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής, διαφοροποιείται από το αρχικό Πρακτικό I, μόνο κατά τα επίμαχα κριτήρια. Ειδικότερα, η ως άνω ένωση εταιρειών έλαβε την εξής βαθμολογία: (α) Ως προς την επάρκεια των προβλεπόμενων εσωτερικών διαδικασιών παραγωγής μελέτης για την έντεχνη εκπόνησή της βαθμό 95, διότι «οι εσωτερικές διαδικασίες παραγωγής της μελέτης περιγράφονται με μεγάλη ανάλυση και εκτιμήθηκαν ως πολύ καλές για την έντεχνη εκπόνηση της μελέτης». β) Ως προς την τεκμηρίωση της δυνατότητας υλοποίησης και την αξιοπιστία του προτεινόμενου χρονοδιαγράμματος, σε σχέση με τη στελέχωση της ομάδας μελέτης βαθμό 95, διότι «η τεκμηρίωση της δυνατότητας υλοποίησης και η αξιοποίηση του προτεινόμενου χρονοδιαγράμματος σε συνδυασμό με την στελέχωση της ομάδας μελέτης κρίνονται πολύ καλά», και (γ) Ως προς την αποτελεσματικότητα της προτεινόμενης ομάδας και ιδιαίτερα του συντονιστή σε σχέση με τα προβλεπόμενα γι' αυτούς καθήκοντα βαθμό 95, διότι «από το προτεινόμενο οργανόγραμμα φαίνεται η διακριτή δημιουργία τμημάτων, τα οποία συντονίζονται από τον υπεύθυνο του έργου». Περαιτέρω, δεν βαθμολογήθηκαν τα μη προβλεπόμενα στη διακήρυξη κριτήρια, τα οποία είχαν βαθμολογηθεί με το αρχικό Πρακτικό I. Κατόπιν αυτών καθένα από τα υποκριτήρια K21 και K22 βαθμολογήθηκαν με βαθμό 95 και η βαθμολογία της τεχνικής προσφοράς ανήλθε σε 94,33, όπως και στο αρχικό Πρακτικό.

31. Με τα δεδομένα αυτά και σύμφωνα με όσα έγιναν ανωτέρω ερμηνευτικώς δεκτά (βλ. σκέψη 26), μη νομίμως η αναθέτουσα αρχή προέβη σε εκ νέου βαθμολόγηση της προσφοράς της παρεμβαίνουσας ένωσης εταιρειών μετά το άνοιγμα της οικονομικής της προσφοράς. Όμως, κατά την κρατήσασα στο Δικαστήριο γνώμη, η ως άνω πλημμέλεια δεν είναι ουσιώδης, καθόσον δεν εθίγη ο ανταγωνισμός μεταξύ οικονομικών φορέων, αφού υποβλήθηκε μόνο μία παραδεκτή προσφορά. Περαιτέρω, δεν προκύπτει ότι η πλημμέλεια αυτή επηρέασε ουσιωδώς το αποτέλεσμα της διαδικασίας, δεδομένου ότι δεν υφίσταται αμάχητο τεκμήριο μεροληπτικής τεχνικής αξιολόγησης μετά το άνοιγμα των οικονομικών προσφορών, εν προκειμένω δε δεν πιθανολογείται ότι η ως άνω νέα βαθμολόγηση είναι προϊόν μεροληψίας, καθόσον: (α) Στον διαγωνισμό υποβλήθηκε μία μόνο προσφορά. (β) Τα κριτήρια που είχαν εσφαλμένως βαθμολογηθεί με το αρχικό Ι/9.3.2020 Πρακτικό της Επιτροπής Διαγωνισμού, έστω και αν δεν είναι ίδια, πάντως είναι συναφή προς τα προβλεπόμενα στη διακήρυξη κριτήρια που τελικώς βαθμολογήθηκαν με το νέο, από 20.7.2020 Πρακτικό, αναφερόμενα όλα στον τρόπο οργάνωσης της ομάδας μελέτης και στην επίδρασή της στον τρόπο εκπόνησης της υπό ανάθεση μελέτης. (γ) Η βαθμολογία των επίμαχων κριτηρίων στο ως άνω νέο Πρακτικό αιτιολογείται επαρκώς, και (δ) Δεν πιθανολογείται σοβαρά ότι η ως άνω μοναδική τεχνική προσφορά, αν βαθμολογούνταν εξ αρχής επί των ορθών κριτηρίων, θα αποκλειόταν, λαμβάνοντας κάτω από 30 βαθμούς, εν όψει των βαθμολογιών που είχε λάβει τόσο στα λοιπά προβλεπόμενα στη διακήρυξη κριτήρια (95, 95 και 90 για τα υποκριτήρια του 1ου κριτηρίου, 95 και 95 για το 1ο και το 3ο επιμέρους κριτήρια του Υποκριτηρίου K21 του 2ου κριτηρίου και 95, 95 και 95 για τα τρία πρώτα επιμέρους κριτήρια του Υποκριτηρίου K22 του 2ου Κριτηρίου), όσο και στα μη προβλεπόμενα, πλην όμως συναφή κριτήρια, τα οποία εσφαλμένως βαθμολογήθηκαν (95 για καθένα από τα εν λόγω κριτήρια).

32. Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη των Συμβούλων Γεωργίου Βοΐλη, Κωνσταντίνας Ζώη, Αγγελικής Μυλωνά, Γεωργίας Τζομάκα, Στυλιανού Λεντιδάκη, Βιργινίας Σκεύη, Ασημίνας Σακελλαρίου, Νικολέτας Ρένεση και Βασιλικής Πέππα, η ως άνω πλημμέλεια είναι ουσιώδης, δεδομένου ότι η εκ νέου βαθμολόγηση με γνωστές τις οικονομικές προσφορές, δεν διασφαλίζει συνθήκες πραγματικού ανταγωνισμού και διαφάνειας, θέτοντας εν αμφιβόλω το αμερόληπτο της κρίσης των επιληφθέντων οργάνων. Περαιτέρω, η κρίση ότι η ως άνω πλημμέλεια δεν επηρέασε ουσιωδώς το αποτέλεσμα της διαδικασίας προϋποθέτει λογικώς την κρίση ότι η ως άνω μοναδική μετέχουσα στο διαγωνισμό ένωση εταιρειών δεν θα αποκλειόταν κατά το στάδιο της αξιολόγησης της προσφοράς της βαθμολογούμενη σε κάποιο από τα κριτήρια με βαθμολογία μικρότερη των 30 βαθμών, ακόμα και αν δεν υφίστατο η εν λόγω πλημμέλεια, χωρίς κατά την εξαγωγή της

κρίσης αυτής να λαμβάνεται υπόψη το αμφισβητούμενο κατά τα ανωτέρω ως προς το αμερόληπτο της κρίσης των επιληφθέντων οργάνων, νέο Πρακτικό της Επιτροπής διαγωνισμού. Πλην όμως, η μη συνδρομή λόγου αποκλεισμού της ένωσης κατά το εν λόγω στάδιο δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί από το Δικαστήριο, το οποίο δεν μπορεί να υποκαταστήσει τη Διοίκηση στη διατύπωση των τεχνικών της κρίσεων. Τούτο δε λαμβανομένου υπόψη ότι τα κριτήρια που βαθμολογήθηκαν με το αρχικό Ι/9.3.2020 Πρακτικό της Επιτροπής Διαγωνισμού δεν ήταν συναφή προς τα προβλεπόμενα στη διακήρυξη, δεδομένου, ιδίως, ότι i) το επιμέρους κριτήριο «Ο βαθμός επάρκειας της προτεινόμενης ομάδας για την κάλυψη του αντικειμένου του έργου από πλευράς αριθμού επιστημόνων και ειδικοτήτων» βαθμολογήθηκε δύο φορές από την Επιτροπή διαγωνισμού με βαθμό 95 κατά την έκδοση του αρχικού Πρακτικού, αφού αποτελεί κατά τη διακήρυξη επιμέρους κριτήριο του υποκριτηρίου Κ22, βαθμολογήθηκε δε από την Επιτροπή διαγωνισμού τόσο στο πλαίσιο του ως άνω υποκριτηρίου (ορθώς) όσο και ως επιμέρους κριτήριο του υποκριτηρίου Κ21 (εσφαλμένως, κατά τα προαναφερθέντα) και ii) το μη νομίμως βαθμολογηθέν επιμέρους κριτήριο περί της σαφήνειας της κατανομής των καθηκόντων της ομάδας έχει, σε κάθε περίπτωση, διάφορο περιεχόμενο από το προβλεπόμενο και μη βαθμολογηθέν επιμέρους κριτήριο περί του χρονικού προγραμματισμού και της υλοποίησης της μελέτης. Κατόπιν αυτών, εφόσον η ως άνω πλημμέλεια είναι ουσιώδης και δεν προκύπτει ότι δεν επηρέασε ουσιωδώς το αποτέλεσμα της διαγωνιστικής διαδικασίας, συνιστά λόγο διακωλυτικό της υπογραφής της ελεγχόμενης σύμβασης. Πλην όμως, η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

Ως προς την τρίτη πλημμέλεια:

33. Στον ν. 4412/2016 ορίζονται τα εξής: (i) Στο άρθρο 102: «1. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί εγγράφως τους προσφέροντες ή τους υποψηφίους να διευκρινίζουν ή να συμπληρώνουν τα έγγραφα ή δικαιολογητικά που έχουν υποβάλει, μέσα σε εύλογη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης. Οποιαδήποτε διευκρίνιση ή συμπλήρωση που υποβάλλεται από τους προσφέροντες ή υποψηφίους, χωρίς να έχει ζητηθεί από την αναθέτουσα αρχή, δεν λαμβάνεται υπόψη. 2. Η πιο πάνω διευκρίνιση ή η συμπλήρωση αφορά μόνο τις ασάφειες, επουσιώδεις πλημμέλειες ή πρόδηλα τυπικά σφάλματα που επιδέχονται διόρθωση ή συμπλήρωση, ιδίως δε παράλειψη μονογραφών, διακεκομμένη αρίθμηση, ελαττώματα συσκευασίας και σήμανσης του φακέλου και των υποφακέλων των προσφορών ή αιτήσεων

συμμετοχής, λεκτικές και φραστικές αποκλίσεις των εγγράφων της προσφοράς από την ορολογία των εγγράφων της σύμβασης, που δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες ως προς το περιεχόμενο τους, ελλείψεις ως προς τα νομιμοποιητικά στοιχεία, πλημμελής σήμανση αντιγράφων που εκδίδονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 4250/2014 (Α' 74), μεταφράσεων και λοιπών πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων, διαφοροποίηση της δομής των εγγράφων της προσφοράς από τα υποδείγματα, υποχρεωτικά ή μη, που θεσπίζονται με νόμο, κανονιστικές πράξεις ή τα έγγραφα της σύμβασης. Η συμπλήρωση ή η διευκρίνιση, κατά το πρώτο εδάφιο, δεν επιτρέπεται να έχει ως συνέπεια μεταγενέστερη αντικατάσταση ή υποβολή εγγράφων σε συμμόρφωση με τους όρους της διακήρυξης, αλλά μόνο τη διευκρίνιση ή συμπλήρωση, ακόμη και με νέα έγγραφα, εγγράφων ή δικαιολογητικών που έχουν ήδη υποβληθεί. 3. Η διευκρίνιση ή η συμπλήρωση δεν πρέπει να εισάγει διακρίσεις, άνιση μεταχείριση των οικονομικών φορέων ή να έχει ως συνέπεια ευνοϊκή μεταχείριση συγκεκριμένου οικονομικού φορέα στη διαδικασία ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης. 4. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί εγγράφως τους προσφέροντες να διευκρινίσουν, μέσα σε εύλογη προθεσμία η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης της σχετικής πρόσκλησης, το περιεχόμενο της τεχνικής ή οικονομικής προσφοράς που έχουν υποβάλει, αν περιέχει ασάφειες ή σσωνος σημασίας ατέλειες, επουσιώδεις παραλείψεις ή πρόδηλα τυπικά ή υπολογιστικά σφάλματα που η αναθέτουσα αρχή κρίνει ότι μπορεί να θεραπευθούν. Η διευκρίνιση αυτή δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την ουσιώδη αλλοίωση της προσφοράς και δεν πρέπει να προσδίδει αθέμιτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη συγκεκριμένη προσφορά σε σχέση με τις λοιπές. 5. Η παροχή της δυνατότητας διευκρινίσεων στον προσφέροντα ή υποψήφιο, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 έως 4, είναι υποχρεωτική για την αναθέτουσα αρχή, αν επίκειται αποκλεισμός του από τη διαδικασία, λόγω ασαφειών των δικαιολογητικών και εγγράφων της προσφοράς».

(ii) Στο άρθρο 103, όπως οι διατάξεις αυτού ίσχυαν κατά τον χρόνο έκδοσης της διακήρυξης του ελεγχόμενου διαγωνισμού, μετά την τροποποίησή τους με τα άρθρα 107 του ν. 4497/2017 (φ. 171 Α') και 43 του ν. 4605/2019 (φ. 52/1.4.2019 Α', βλ. άρθρο 108 αυτού): «1. Μετά την αξιολόγηση των προσφορών, η αναθέτουσα αρχή ειδοποιεί εγγράφως τον προσφέροντα, στον οποίο πρόκειται να γίνει η κατακύρωση («προσωρινό ανάδοχο»), να υποβάλει (...) εντός δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής έγγραφης ειδοποίησης σ' αυτόν, τα αποδεικτικά έγγραφα νομιμοποίησης και τα πρωτότυπα ή αντίγραφα που εκδίδονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 4250/2014 (Α' 74) όλων των δικαιολογητικών του άρθρου 80, όπως καθορίζονται ειδικότερα στα έγγραφα της σύμβασης, ως αποδεικτικά στοιχεία για τη μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74, καθώς και για την πλήρωση των

κριτηρίων ποιοτικής επιλογής των άρθρων 75 έως 78 (...) 2. Αν δεν προσκομισθούν τα παραπάνω δικαιολογητικά ή υπάρχουν ελλείψεις σε αυτά που υποβλήθηκαν και ο προσωρινός ανάδοχος υποβά[λ]ει εντός της προθεσμίας της παραγράφου 1 αίτημα προς το αρμόδιο όργανο αξιολόγησης για την παράταση της προθεσμίας υποβολής, το οποίο συνοδεύεται με αποδεικτικά έγγραφα από τα οποία να αποδεικνύεται ότι έχει αιτηθεί τη χορήγηση των δικαιολογητικών, η αναθέτουσα αρχή παρατείνει την προθεσμία υποβολής των δικαιολογητικών για όσο χρόνο απαιτηθεί για τη χορήγηση των δικαιολογητικών από τις αρμόδιες αρχές (...) 4. Αν ο προσωρινός ανάδοχος δεν υποβάλει στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα τα απαιτούμενα πρωτότυπα ή αντίγραφα, των παραπάνω δικαιολογητικών, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου και καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί (...) και η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει των ειδικότερων κριτηρίων ανάθεσης όπως είχαν οριστεί στα έγγραφα της σύμβασης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσφορά του προσφέροντος που απορρίφθηκε (...) 5. Αν από τα παραπάνω δικαιολογητικά που προσκομίσθηκαν νομίμως και εμπροθέσμως, δεν αποδεικνύεται η μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74 ή η πλήρωση μιας ή περισσότερων από τις απαιτήσεις των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής, σύμφωνα με την παράγραφο 1 και τα άρθρα 75, 76 και 77, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου και, με την επιφύλαξη του άρθρου 104, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, σύμφωνα με το άρθρο 72, εφόσον είχε προσκομισθεί, και, με την επιφύλαξη του άρθρου 104, η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει των ειδικότερων κριτηρίων ανάθεσης όπως είχαν οριστεί στα έγγραφα της σύμβασης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσφορά του προσφέροντος που απορρίφθηκε (...).

34. Συναφώς προς τα αναφερθέντα στην προηγούμενη σκέψη, στο άρθρο 7 της οικείας διακήρυξης ορίζεται: «Η αναθέτουσα αρχή μπορεί, κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών, να καλέσει τους οικονομικούς φορείς, μέσω της λειτουργικότητας της “Επικοινωνίας” του υποσυστήματος, να συμπληρώσουν ή να διευκρινίσουν τα έγγραφα ή δικαιολογητικά που έχουν υποβάλει, συμπεριλαμβανομένων και της τεχνικής και της οικονομικής τους προσφοράς, μέσα σε εύλογη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 102 και 103 του ν. 4412/2016 και του άρθρου 13 της υπ’ αρ. 117384/26-10-2017 Κ.Υ.Α..

Οποιαδήποτε διευκρίνιση ή συμπλήρωση που υποβάλλεται από τους προσφέροντες ή υποψηφίους, χωρίς να έχει ζητηθεί από την αναθέτουσα αρχή, δεν λαμβάνεται υπόψη». Περαιτέρω, προβλέφθηκαν κριτήρια τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας των υποψηφίων, όπως η απόδειξη εμπειρίας στην εκπόνηση παρομοίων με την υπό ανάθεση μελετών κατά την τελευταία πενταετία, ως εξής: - Για την κατηγορία μελέτης 02 (Πολοδομική και ρυμοτομική μελέτη), να έχει εκπονήσει ο υποψήφιος ως ανάδοχος με ποσοστό συμμετοχής $\geq 50\%$, τουλάχιστον μία (1) εγκεκριμένη πολεοδομική μελέτη (έκδοση ΦΕΚ), εκτάσεως μεγαλύτερης των 500 στρεμμάτων - Για την κατηγορία μελέτης 13 (Μελέτες υδραυλικών έργων) να έχει εκπονήσει ως ανάδοχος με ποσοστό συμμετοχής $\geq 50\%$, τουλάχιστον μία (1) εγκεκριμένη μελέτη διευθέτησης ή οριοθέτησης ρέματος - Για την κατηγορία μελέτης 20 Γεωλογικές Μελέτες να έχει εκπονήσει ως ανάδοχος με ποσοστό συμμετοχής $\geq 50\%$, τουλάχιστον μία (1) εγκεκριμένη γεωλογική μελέτη στο πλαίσιο σύμβασης μελέτης διευθέτησης - οριοθέτησης ρέματος και τουλάχιστον μία (1) εγκεκριμένη μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας στο πλαίσιο σύμβασης πολεοδομικής μελέτης ή μελέτης ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ ή ΤΧΣ - Για την κατηγορία μελέτης 27 Περιβαλλοντικές Μελέτες να έχει εκπονήσει ως ανάδοχος με ποσοστό συμμετοχής $\geq 50\%$, τουλάχιστον μία (1) εγκεκριμένη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για έργα διευθέτησης - οριοθέτησης ρεμάτων (ΑΕΠΟ) (άρθρο 19.3.Β). Τέλος, στο άρθρο 22 αυτής προβλέπεται σχετικώς ότι: «(...) Ο προσωρινός ανάδοχος, κατόπιν σχετικής ηλεκτρονικής πρόσκλησης από την αναθέτουσα αρχή, υποβάλλει τα ακόλουθα δικαιολογητικά, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 5 της παρούσας: (...) 22.2.3 Η τεχνική και επαγγελματική ικανότητα αποδεικνύεται ως ακολούθως: (...) (ii) για την περίπτωση του άρθρου 19.3.(β), με κατάλογο των κυριότερων σχετικών μελετών που εκτελέσθηκαν κατά την τελευταία πενταετία, κατά μέγιστο όριο πριν την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής προσφορών. Για την απόδειξη της εκπόνησης των ως άνω μελετών, απαιτείται η υποβολή πιστοποιητικών συντασσόμενων ή θεωρούμενων από την αρμόδια αρχή από τα οποία να προκύπτουν κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία: ο εργοδότης και ο ανάδοχος της ζητούμενης μελέτης, το αντικείμενο της ζητούμενης μελέτης κατά τα αναφερόμενα στην παρ. 19.3.(β) της παρούσας, η επιτυχής εκτέλεση της ζητούμενης μελέτης από τον επικαλούμενο την εμπειρία, η αξία της μελέτης που εκπονήθηκε από τον επικαλούμενο την εμπειρία (τελική αμοιβή), ο χρόνος έγκρισης ή/και παραλαβής των εργασιών της ζητούμενης μελέτης. Σε περίπτωση που τα ανωτέρω δεν προκύπτουν από το πιστοποιητικό του φορέα ανάθεσης υποβάλλεται οποιοδήποτε άλλο επίσημο στοιχείο από το οποίο να αποδεικνύονται τα στοιχεία αυτά (...)».

35. Με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 103 του ν. 4412/2016, όπως ισχύουν μετά τον ν. 4605/2019, ορίζεται ότι η

προβλεπόμενη δεκαήμερη προθεσμία υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης παρατείνεται, μόνο εφόσον υποβληθεί εντός της εν λόγω προθεσμίας σχετικό αίτημα του προσωρινού αναδόχου, συνοδευόμενο με έγγραφα στοιχεία, από τα οποία να αποδεικνύεται ότι έχει αιτηθεί τη χορήγηση των δικαιολογητικών. Μετά την κατά τα ανωτέρω τροποποίηση του άρθρου 103 και, ελλείψει, πλέον, ρύθμισης στο εν λόγω άρθρο περί της δυνατότητας συμπλήρωσης των δικαιολογητικών κατακύρωσης του αναδόχου σε περίπτωση επουσιωδών σφαλμάτων ή ασαφειών των υποβληθέντων δικαιολογητικών, εφαρμοστέες κατά το εν λόγω στάδιο τυγχάνουν οι σχετικές διατάξεις του άρθρου 102 του ίδιου νόμου. Ειδικότερα, με τις διατάξεις του ως άνω άρθρου 102 του ν. 4412/2016 παρέχεται η δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή να καλεί τους διαγωνιζόμενους να διευκρινίζουν ή να συμπληρώνουν τα έγγραφα ή τα δικαιολογητικά που έχουν ήδη υποβάλει. Η διαδικασία αυτή πρέπει να ακολουθείται υποχρεωτικώς αν επίκειται αποκλεισμός υποψηφίου από τη διαδικασία του διαγωνισμού, ένεκα ασαφειών των δικαιολογητικών και των εγγράφων της προσφοράς του. Προκειμένου δε να διασφαλιστεί η τήρηση της αρχής της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των υποψηφίων, η ως άνω δυνατότητα αφορά αποκλειστικά στις ασάφειες, επουσιώδεις πλημμέλειες ή πρόδηλα τυπικά σφάλματα, που επιδέχονται διόρθωση ή συμπλήρωση. Δεν επιτρέπεται η δυνατότητα αυτή της αναθέτουσας αρχής να άγει σε μεταγενέστερη αντικατάσταση εγγράφων ή υποβολή νέων σε συμμόρφωση με όρους της διακήρυξης (βλ. αιτιολογική έκθεση άρθρου 102 του ν. 4412/2016). Ειδικότερα, η αναθέτουσα αρχή, κατά τη χρήση της δυνατότητάς της να ζητήσει διευκρινίσεις, πρέπει να μεταχειρίζεται τους υποψηφίους με ισότιμο και ειλικρινή τρόπο, αποτρέποντας οποιαδήποτε αδικαιολόγητη ευμενή ή δυσμενή διάκριση αυτών (βλ. αποφάσεις ΔΕΕ της 29ης Μαρτίου 2012, στην υπόθεση C-599/10 “SAG ELV Slovensko κ.λπ.”, σκ. 41, της 10ης Οκτωβρίου 2013, στην υπόθεση C-336/12 “Manova”, σκ. 37). Συνεπώς, η κλήση για διευκρίνιση δεν δύναται να θεραπεύσει την παράλειψη της προσκόμισης εγγράφων ή παροχής πληροφοριών που προβλέπονται επί ποινή αποκλεισμού στη διακήρυξη, αφού η αναθέτουσα αρχή οφείλει να ελέγχει αυστηρά αν τηρήθηκαν τα κριτήρια που η ίδια έχει καθορίσει (βλ. αποφάσεις ΔΕΕ Manova, ο.π., σκ. 40, της 29ης Απριλίου 2004, στην υπόθεση C-496/99P “Επιτροπή κατά CAS Succhi di Frutta”, σκ. 115).

36. Στην υπό κρίση περίπτωση, κατά το στάδιο υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης, η αναδειχθείσα ανάδοχος ένωση εταιρειών υπέβαλε, για την απόδειξη της κατά την τελευταία πενταετία εμπειρίας των συμμετεχουσών σε αυτή εταιρειών στην εκπόνηση παρομοίων με την υπό ανάθεση μελετών, σχετικά δικαιολογητικά, από τα οποία προέκυπτε μεν η συμμετοχή έκαστης εταιρείας στο μελετητικό σχήμα που εκπόνησε

συναφείς προς την ελεγχόμενη μελέτες, δεν προέκυπτε, όμως, το ποσοστό συμμετοχής της εταιρείας στις μελετητικές συμπράξεις και η επιμέρους μελέτη που εκπονήθηκε από αυτήν.

37. Με την προσβαλλομένη κρίθηκε ότι από τα προσκομισθέντα στη διαγωνιστική διαδικασία δικαιολογητικά κατακύρωσης δεν αποδείχθηκε ότι η παρεμβαίνουσα ένωση εταιρειών διαθέτει την απαιτούμενη από το άρθρο 19.3.B. της διακήρυξης εμπειρία στις κατηγορίες μελετών που αναφέρονται στο άρθρο αυτό, καθώς από τα δικαιολογητικά αυτά δεν προκύπτουν τα στοιχεία που ζητούνται στο άρθρο 22.2.3 ii της διακήρυξης, όπως το ποσοστό συμμετοχής κάθε εταιρείας στις μελετητικές συμπράξεις, η μελέτη που εκπονήθηκε από αυτήν κ.λπ., με αποτέλεσμα ούτε από ένα εκ των τριών μελών της αναδόχου ένωσης να μην ικανοποιείται η πλήρωση των απαιτήσεων της παρ. 4 του άρθρου 75, όπως αρκεί στην προκειμένη περίπτωση σύμβασης ανάθεσης μελέτης (άρθρο 19 παρ. 2 εδάφιο πέμπτο ν. 4412/2016). Περαιτέρω, έκρινε, ότι, πέραν των ως άνω στοιχείων, δεν προέκυπτε ούτε καν η συμμετοχή της επικαλούμενης την εμπειρία εταιρείας «... ΑΕ» στα ανάδοχα μελετητικά σχήματα, ειδικά δε όσον αφορά στις μελέτες για τις οποίες προσκομίσθηκαν τα εξής δικαιολογητικά: α) η .../9.7.2018 απόφαση του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης ... περί έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για τη μελέτη «Διευθέτηση – Οριοθέτηση ρεμάτων ... και κλάδων αυτού κατάντη της Εθνικής Οδού ... – ...», β) το από ... .2016 π.δ. (φ. ... /... .2016 τεύχος ΑΑΠ), με το οποίο εγκρίθηκε πολεοδομική μελέτη επέκτασης του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου της Δημοτικής Κοινότητας ... του Δήμου ... και επικυρώθηκε ο καθορισμός των οριογραμμών ρεμάτων και γ) η .../3.8.2016 απόφαση του Αν. Διευθυντή της Διεύθυνσης Τεχνικών Έργων Περιφερειακής Ενότητας ... περί εγκρίσεως της βεβαίωσης παραλαβής της μελέτης «Βελτίωση ... ...», η οποία εκπονήθηκε από τη σύμπραξη μελετητών ... ΑΕ – ... – ... – ...

38. Με την υπό κρίση προσφυγή και την υπέρ αυτής ασκηθείσα παρέμβαση προβάλλεται σχετικώς ότι η ως άνω πλημμέλεια έχει πλέον καλυφθεί. Τούτο δε για τους εξής δύο λόγους: (i) Μετά τη δημοσίευση της προσβαλλομένης υποβλήθηκαν ενώπιον της Επιτροπής διαγωνισμού εκ μέρους της παρεμβαίνουσας ένωσης εταιρειών επιπλέον δικαιολογητικά κατακύρωσης, τα οποία προσκομίζονται και από τα οποία προκύπτουν τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 22.2.3 ii της διακήρυξης, ειδικότερα δε το ποσοστό συμμετοχής κάθε εταιρείας-μέλους αυτής στις μελετητικές συμπράξεις που εκπόνησαν τις μελέτες που στοιχειοθετούν την απαιτούμενη με βάση τη διακήρυξη εμπειρία, καθώς και η μελέτη που εκπονήθηκε από καθεμία από αυτές. Στο Δικαστήριο δε προσκομίζονται α) η ως άνω .../2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής, με την οποία

ανακλήθηκαν οι ..., ... και .../2020 αποφάσεις αυτής (εγκριτικές των Πρακτικών Ι, ΙΙ και ΙΙΙ), β) το από 30.7.2020 Πρακτικό της Επιτροπής διαγωνισμού, με το οποίο ελέγχθηκαν και βρέθηκαν πλήρη τα εκ νέου υποβληθέντα δικαιολογητικά κατακύρωσης και γ) η .../2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής, με την οποία εγκρίθηκε το Πρακτικό αυτό.

(ii) Από τα αρχικώς υποβληθέντα δικαιολογητικά προέκυπτε η συμμετοχή της εταιρείας «... ΑΕ» στα ακόλουθα ανάδοχα μελετητικά σχήματα: (α) Στο ανάδοχο μελετητικό σχήμα για την εκπόνηση της μελέτης «Διευθέτηση – Οριοθέτηση ρεμάτων ... και κλάδων αυτού κατάντη της Εθνικής Οδού ... – ...», για την οποία προσκομίσθηκε η .../9.7.2018 απόφαση του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης ... περί έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, αφού αφενός στον πίνακα των αποδεκτών της ως άνω απόφασης συγκαταλέγεται και ο νόμιμος εκπρόσωπος της εταιρείας και αφετέρου είχε προσκομισθεί και η Δ./οικ. .../Φ.Θ.ΔΙΑΒ/21.3.2019 απόφαση της Διευθύντριας Αντιπλημμυρικών και Εγγειοβελτιωτικών Έργων (Δ19) του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών περί εγκρίσεως της γεωλογικής μελέτης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της ίδιας σύμβασης από τη σύμπραξη «... Α.Ε. – ... Ανώνυμος Εταιρεία Μελετών ... & Σία – ... – ...».

(β) Στο ανάδοχο μελετητικό σχήμα για την εκπόνηση της πολεοδομικής μελέτης επέκτασης - Πράξη εφαρμογής εκτός σχεδίου περιοχών κοινότητας ..., για την οποία προσκομίσθηκε το εγκριτικό της μελέτης, από ... .2016 π.δ. (φ. .../... .2016 τεύχος ΑΑΠ), δεδομένου ότι στην πρώτη σελίδα των συνδημοσιευθέντων σχεδίων η εταιρεία αποτυπώνεται μεταξύ των συμπραττόντων γραφείων μελετών, και (γ) Στο ανάδοχο μελετητικό σχήμα για την εκπόνηση της μελέτης «Βελτίωση ... », η οποία, κατά την υποβληθείσα εγκριτική της βεβαίωσης παραλαβής απόφαση, εκπονήθηκε από τη σύμπραξη μελετητών ... ΑΕ – ... – ... .2016 π.δ. (φ. .../... .2016 τεύχος ΑΑΠ), δεδομένου ότι η ως άνω εταιρεία ... ΑΕ απορροφήθηκε από την εταιρεία «...ΑΕ», η δε ως άνω απορρόφηση προέκυπτε από την .../.../9.5.2017 απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη της Περιφερειακής Ενότητας ..., ο αριθμός ανάρτησης στη διαύγεια (...) της οποίας είχε αναφερθεί σε άλλο σχετικώς υποβληθέν δικαιολογητικό κατακύρωσης (πίνακα).

39. Με τα δεδομένα αυτά και σύμφωνα με όσα έγιναν ανωτέρω ερμηνευτικώς δεκτά (βλ. σκέψη 35), το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη ότι από τα αρχικώς υποβληθέντα δικαιολογητικά κατακύρωσης προέκυπτε κατ' αρχήν η συμμετοχή των μελών της παρεμβαίνουσας ένωσης εταιρειών σε συμπράξεις που αναδείχθηκαν ανάδοχοι σε συμβάσεις σχετικές με το αντικείμενο της ελεγχόμενης σύμβασης, κρίνει ότι η μη αναφορά στα εν λόγω δικαιολογητικά του ποσοστού συμμετοχής κάθε εταιρείας στις μελετητικές συμπράξεις, καθώς και της μελέτης που εκπονήθηκε από καθεμία δεν συνιστά μη θεραπεύσιμη ουσιώδη πλημμέλεια, αλλά μόνο

ασάφεια των αρχικώς υποβληθέντων δικαιολογητικών δυνάμενη να συμπληρωθεί εκ των υστέρων με βάση το άρθρο 102 του ν. 4412/2016. Συνεπώς, η ως άνω πλημμέλεια έχει πλέον καλυφθεί μετά την υποβολή ενώπιον της αναθέτουσας αρχής των δικαιολογητικών κατακύρωσης εκ μέρους της αναδόχου, από τα οποία προκύπτουν όλα τα αναφερόμενα στις σχετικές διατάξεις του άρθρου 22.2.3 ii της διακήρυξης στοιχεία, και την ολοκλήρωση του ελέγχου των δικαιολογητικών αυτών από την αναθέτουσα αρχή, με το από 30.7.2020 Πρακτικό της Επιτροπής διαγωνισμού, το οποίο εγκρίθηκε με την .../2020 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής του προσφεύγοντος Δήμου.

40. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, η υπό κρίση προσφυγή αναθεώρησης πρέπει να γίνει δεκτή, να αναθεωρηθεί η 1348/2020 απόφαση του VI Τμήματος, να γίνει δεκτή η από 10.6.2020 (ΑΒΔ .../2020) αίτηση ανάκλησης του προσφεύγοντος, να ανακληθεί η 195/2020 πράξη του Ζ' Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Μετά δε την ανάκληση της πράξης αυτής, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι δεν κωλύεται η υπογραφή του υποβληθέντος σχεδίου σύμβασης μεταξύ του προσφεύγοντος Δήμου και της παρεμβαίνουσας ένωσης εταιρειών για την ανάθεση της μελέτης «Οριοθέτηση – διευθέτηση ρεμάτων και προσαρμογή ρυμοτομικού σχεδίου σε περιοχές του Δήμου ...».

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την προσφυγή.

Αναθεωρεί τη 1348/2020 απόφαση του VI Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Δέχεται την από 10.6.2020 (ΑΒΔ .../2020) αίτηση ανάκλησης.

Ανακαλεί την 195/2020 πράξη του Ζ' Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Αποφαίνεται ότι δεν κωλύεται η υπογραφή του υποβληθέντος σχεδίου σύμβασης μεταξύ του Δήμου ... και της ένωσης εταιρειών «... ΑΕ – ... ΕΠΕ – ... ΑΕ» για την ανάθεση της μελέτης «Οριοθέτηση – διευθέτηση ρεμάτων και προσαρμογή ρυμοτομικού σχεδίου σε περιοχές του Δήμου ...».

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 16 Σεπτεμβρίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΥΛΩΝΑ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στις 4 Νοεμβρίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ